

- ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nvnu_pravo/2010_156/10eom.pdf.
3. Про державну службу боротьби з економічною злочинністю: Положення, затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 510 від 5.07.1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
 4. Административное право Украины: учебник / Под общей ред. С.В. Кивалова. – Х.: «Одиссей», 2004. – 880 с.
 5. Яременко В. Новий тлумачний словник української мови у 4-х т. / В. Яременко, О. Сліпушко – Т. 2. – К.: Вид. Аконт, 1998. – 910 с.
 6. Органи державної влади України / За ред. В.Ф. Погорілко – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2002. – 595 с.
 7. Кивалов С.В. Адміністративне право України: підручник / С.В. Кивалов – Одеса: Юридична література, 2003. – 896 с.
 8. Мосьондз С.О. Адміністративне право України у визначеннях та схемах: навч. посіб. / С.О. Мосьондз – К.: Прецедент, 2006. – 176 с.
 9. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
 10. Писаренко В.В. Принципи діяльності державної служби боротьби з економічною злочинністю / В.В. Писаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2011_1/PB-1/PB-1_34.pdf.
 11. Сергієнко К.А. Значення принципу законності в адміністративно-юрисдикційній діяльності міліції / К.А. Сергієнко // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 3. – С. 105–110.
 12. Гусаров С.М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ: дис. на здобуття наук. ступеня доктор юрид. наук: спец. 12.00.07 „Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / С.М. Гусаров. – К., 2009. – 462 с.
 13. Ішук О.С. Поняття адміністративної юрисдикції: проблеми дефініції / О.С. Ішук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11iocjpd.pdf>.
 14. Кодекс України про адміністративні правопорушення: введений в дію Постановою Верховної Ради Української РСР від 07.12.1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122.
 15. Ткаченко О.Є. Сутність та зміст поняття адміністративно-правового статусу державної служби боротьби з економічною злочинністю / О.Є. Ткаченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlduvs/2009_2/09_2_2_4.pdf.

УДК 343.924

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ РІШЕННЯ І СУДЖЕННЯ: ТОЧКИ ДОТИКУ ТА ВІДМІННОСТІ

Молчанський О.О., аспірант

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Проаналізовано погляди науковців щодо визначення поняття „рішення”. На підставі порівняльної характеристики понять „рішення” і „судження” уточнюється зміст процесуального рішення в провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: рішення, судження, процесуальне рішення, акт управління, процесуальний документ.

Молчанский А.О. ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ РЕШЕНИЕ И СУЖДЕНИЕ: ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ И ОТЛИЧИЯ / Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова, Украина

Проанализированы взгляды ученых относительно определения понятия „решение”. В результате проведенной сравнительной характеристики понятий „решение” и „суждение” уточняется содержание процессуального решения в производстве по делам об административных правонарушениях.

Ключевые слова: решение, суждение, процессуальное решение, акт управления, процессуальный документ.

Molchansky A.O. PROCEDURE DECISIONS AND JUDGMENTS: COMMON FEATURES AND DIFFERENCES / Odessa national university of the name I.I. Mechnikov, Ukraine

Analyzed the views of scholars regarding the definition of a „solution”. A comparative description of the concept of „solution” with the term „judgment”. Based on this refined notion of „procedural decision”.

Key words: judgment, judgment, judicial decision, the act of a procedural document.

Суперечливість думок вчених з приводу змісту адміністративного процесу дозволяють під поняттям „процесуальне рішення” розуміти не тільки рішення, які приймаються суддею адміністративного суду в ході розгляду публічного адміністративного спору, або рішення суб'єкта адміністративної юрисдикції з питань притягнення особи до адміністративної відповідальності, а й рішення, які приймаються в рамках, так званих неконфліктних проваджень (реєстраційні, ліцензійні та інші провадження).

У статті розглядаються загальнотеоретичні питання, які пов'язані з розкриттям сутності поняття „рішення” в правознавстві. Тому деякі положення статті є узагальнюючими для всіх рішень, що приймаються вповноваженими на те особами в рамках адміністративних проваджень. Але основний акцент у статті робиться саме на процесуальних рішеннях суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності.

Лише через розуміння сутності поняття „процесуальне рішення” можна визначити місце та роль рішень суб'єктів адміністративної юрисдикції в системі правових засобів, що забезпечують провадження в справах про адміністративні правопорушення.

У рамках юридичної науки поняття „рішення” та „процесуальне рішення” досліджувалося в працях С.С. Алексєєва, А.С. Васильєва, О.М. Бандурка, М.В. Джафарової, В.В. Конопльова, Н.В. Глинської, П.А. Лупинської і інших вчених. Але і сьогодні залишається багато питань, які потребують до себе уваги правознавців. Тому дослідження правової природи рішень, що породжують юридично значимі наслідки, залишається одним із перспективних напрямів юридичної науки.

Метою написання статті є уточнення змісту поняття „процесуальне рішення” через аналіз і порівняльну характеристику понять „рішення” та „судження”.

Процесуальні рішення займають центральне місце в системі організаційно-правових засобів органів адміністративної юрисдикції та в повсякденній їх процесуальній діяльності.

За змістом вони не мають ніякого відношення до предметів матеріального світу, бо зміст процесуальних рішень складають специфічні види робіт, які безпосередньо пов'язані з рухом і використанням інформації. Сутність процесуального рішення полягає в перетворенні інформації про протиправне діяння з метою притягнення особи до адміністративної відповідальності та в забезпеченні провадження у справах про адміністративні правопорушення. Підготовлений процесуальний акт-рішення (наприклад, постанова про накладення адміністративного стягнення) завжди є „згустком інформації, спеціально зібраної, проаналізованої та переробленої” [2, 38-39].

Разом із тим результати процесуальної діяльності органів адміністративної юрисдикції набувають свого прояву не тільки в змісті і якості процесуальних рішень, але і в кінцевому виконанні прийнятого рішення. Пояснюється це тим, що результати процесуальної діяльності набувають свого прояву не тільки в діяльності органів адміністративної юрисдикції, а й органів, які виконують прийняте рішення. Наприклад, у примусовому порядку постанова про накладення адміністративного стягнення виконується Державною виконавчою службою України, Державною пенітенціарною службою України, органами внутрішніх справ та ін. Тобто процесуальне рішення про накладення адміністративного стягнення, оформлене в постанові про адміністративне правопорушення, є засобом поєднання процесуальної діяльності органів (посадових осіб) адміністративної юрисдикції та діяльності органів (посадових осіб) по виконанню постанов про адміністративні правопорушення.

Усі процесуальні рішення в рамках провадження у справах про адміністративні правопорушення втілюються і закріплюються в процесуальних актах або інших формах процесуальної діяльності. Наприклад, інформація про те, що було прийнято рішення про затримання порушника, фіксується в протоколі про адміністративне затримання або в протоколі про адміністративне правопорушення, інформація про те, що особа, якій було завдано майнової шкоди, визнана потерпілою, фіксується в протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі засідання адміністративної комісії тощо.

У чому ж тоді різниця між „процесуальним рішенням” та „процесуальним актом”? У зв'язку з цим, важливим для нашого дослідження є розгляд поняття „рішення”.

У будь-якій сфері життєдіяльності людині завжди необхідно вчиняти раціональні, а значить, цілеспрямовані дії, які здійснюються на основі прийнятого рішення. Безперечним є той факт, що будь-яке рішення завжди відображає позицію людини з певного питання. Процеси прийняття рішень супроводжують людину все життя. Однак більшість рішень людина приймає не замислюючись, бо існує автоматизм поведінки, напрацьований багаторічною практикою. Також є рішення, яким люди не надають особливого значення, тому не замислюючись здійснюють вибір своєї поведінки [6, 11]. Але існують і, так звані, проблемні питання, при вирішенні яких людина замислюється, що викликає у неї страждання. Саме в таких проблемних ситуаціях виникає вся складність у прийнятті не тільки раціональних, але й адекватних, а значить і правильних по суті рішень [7, 5].

Також слід зазначити, що в залежності від сфери життєдіяльності та сфери наукового пізнання, у поняття „рішення” вкладається різний зміст. Рішення є об'єктом дослідження таких наук, як теорія прийняття рішень, логіка, психологія, теорія управління, кібернетика, теорія держави і права та ін. Лише всебічне використання результатів досліджень, проведених у рамках названих наук, дозволяє виявити сутність поняття „рішення” і сформулювати поняття „процесуальне рішення”.

Наприклад, І.Д. Андреев вказує: „Форму суджень приймають наші перші здогади про причини виникнення і властивості предметів матеріального світу. За допомогою суджень ми формуємо гіпотези, попередні висновки про сутність досліджуваних явищ. У формі суджень ми закріплюємо результати пізнавальної діяльності людей, їх висновки” [1, 21]. Таким чином, з логічної точки зору, „рішення” є нічим іншим, як судженням, тобто формою мислення, у якій щось стверджується або заперечується про предмет, його властивості або відносини між предметами.

Чи можна розглядати „рішення” як судження? Це питання є спірним у юридичній науці.

Наприклад, Б.В. Шейндлін, характеризуючи норму права, у своїх працях стверджує, що „логічні судження і абстракції належать до сфери суспільної свідомості, а норма права – до сфери практичного суспільного життя” [11, 25].

З такою характеристикою норми права не погоджується В.К. Бабаєв. Він стверджує, що не можна „судження” відривати від соціальної дійсності, як це робить Б.В. Шейндлін, бо тоді „норма права” протиставляється „судженню”. На його думку, норми права – абстракції (як і всі судження), сформульовані людьми (в цьому сенсі вони суб'єктивні). Але ці абстракції, по-перше, є відображенням і узагальненням дійсності і нею обумовлюються (в цьому їх об'єктивність), по-друге, вони розраховані на врегулювання життєвих ситуацій, у чому і проявляється їх специфіка [3, 30-37].

Властивість „рішення” компетентного органу, яке прийняте в ході правотворчої або правозастосовної діяльності, бути велінням, владним приписом, що встановлює певний алгоритм дії суб'єктів, не дозволяє деяким вченим-правознавцям визнати таке „рішення” судженням. Характеризуючи ознаки „ефективного рішення” Пітер Ф. Друкер стверджує, що рішення є судженням. На його думку, це вибір оптимального варіанта з наявних альтернатив. В основі такого вибору лежить вибір між правильним і неправильним. У кращому випадку рішення є вибір між „майже правильним” і „ймовірно неправильним”, але набагато частіше рішення – це вибір між двома напрямками дій, правильність яких не можна довести [8].

У більшості книг, які присвячені процесу прийняття рішення, вказується, що для прийняття ефективного рішення „починати треба з пошуку фактів”. Пітер Ф. Друкер стверджує, що

починати треба з іншого – з думок. Розуміння ситуації, яка лежить в основі вірного рішення, бере свій початок у протиставленні різних думок, а також у серйозному аналізі можливих альтернатив. Він вважає, що судження у вигляді рішення можна винести тільки тоді, коли є вибір. Судження, при якому можна лише сказати „так” чи „ні”, не є судженням у прямому сенсі. Тільки якщо є альтернативи, можна сподіватися на свідомий вибір [8]. Однак такий підхід до розуміння „рішення” пропонується в рамках менеджменту – науки про управління.

Як уже зазначалося, у рамках юридичної науки поняття „рішення”, на жаль, залишається малодослідженим. Фрагментарно вивчалися поняття „рішення юридичної справи” (С.С. Алексєєв), „управлінське рішення” (А.С. Васильєв, А.М. Бандурка, М.В. Джафарова, В.В. Конопльов, Ю.А. Тихомиров), „процесуальне рішення” (Н.В. Глинська, В.С. Зеленецький, П.А. Лупінська) тощо.

Так, А.С. Васильєв, аналізуючи управлінські рішення у виробничих організаціях, прийшов до висновку, що, по-перше, в управлінських рішеннях міститься змістовна характеристика управлінських дій та операцій, включаючи передбачувані форми, методи і засоби їх здійснення, по-друге, в управлінських рішеннях визначаються і обґрунтовуються очікувані результати і цілі управлінської діяльності, на основі яких формулюється комплекс організаційних ідей про шляхи та засоби досягнення цих цілей. За своєю сутністю, говорить А.С. Васильєв, управлінське рішення є розумово-вольовий акт, що містить в собі ідею про вибір доцільного курсу дій (діяльності) суб'єкта та об'єкта управління в виробничо-практичній ситуації, що склалася. Ця ідея може бути об'єктивована в усній, письмовій чи іншій спеціальній формі, що фіксує управлінську інформацію, яка міститься в рішенні (наприклад, за допомогою запису на магнітну стрічку, з використанням графічного зображення, шляхом цифрового зображення, математичних або логічних формул і ін.) [4, 82-83]. Якщо спростити, запропоноване А.С. Васильєвим визначення, то „рішення” можна охарактеризувати як відповідь на питання, що виникають у життєдіяльності суб'єкта. Такі відповіді завжди будуть мати форму судження.

Наприклад, на стадії розгляду і прийняття постанови по справі суб'єкта адміністративної юрисдикції доводиться відповідати на численні запитання: Чи слід задовольнити клопотання, що надійшло від учасника провадження? Чи правильно оформлені документи на стадії адміністративного розслідування? Чи достатньо доказів по справі, що підтверджують вину порушника? Чи є обставини, які пом'якшують або обтяжують відповідальність? Чи є додаткові обставини, які необхідно врахувати при призначенні покарання? Який вид стягнення буде найбільш ефективним для реалізації функцій адміністративної відповідальності? І багато інших питань.

Відповіді на поставлені питання завжди будуть у формі суджень. Наприклад, „отримане від потерпілого клопотання необхідно задовольнити, тому що для цього є всі передбачені законом підстави” або „отримані матеріали справи мають грубі помилки в оформленні, що не дозволяє на законних підставах визнати особу винною і притягнути до адміністративної відповідальності”. Надалі ці судження-рішення втілюються (об'єктивуються) у передбаченій процесуальним законодавством формі – виноситися ухвала про задоволення клопотання, матеріали справи повертаються суб'єкту адміністративного розслідування для усунення допущених помилок тощо.

Судження – одна з форм мислення, і як всяка форма мислення воно відображає об'єктивну дійсність, показує зв'язки і відносини між предметами і явищами реального світу [10, 839]. Саме цю обставину не слід недооцінювати.

Мовною формою вираження судження є речення. Приблизно так, як поняття не можуть виникнути й існувати поза слів і словосполучень, так і судження не можуть виникнути й існувати поза реченнями. Однак єдність судження і речення не означає їх повного збігу. І якщо будь-яке судження набуває свого прояву в реченні, то не всяке речення висловлює судження. Судження висловлюється у вигляді розповідного речення, у ньому міститься повідомлення про щось. Наприклад: „І.І. Іванов 26 вересня 2009 р., перебуваючи в нетверезому стані на вул. Перемоги (біля будинку № 6), чіплявся до громадян з образами, а також голосно викрикував нецензурні вирази”, „Військовозобов'язаний І.І. Іванов не з'явився за викликом у військовий комісаріат без поважних причин”. Такого роду розповідні речення часто використовуються при оформленні протоколу про адміністративне правопорушення і характеризують обставини

протиправного діяння. А судження, що містяться в зазначених розповідних реченнях, відображають зв'язки між предметами і їх ознаками, де зв'язки можуть бути виражені у формі ствердження або заперечення.

Крім розповідних, існують питальні і спонукальні речення, які суджень не висловлюють. Питальне речення не виражає судження, тому що його призначення полягає не в передачі інформації, а в спонуканні до її отримання. Спонукальне речення виражає волевиявлення, спрямоване на здійснення певних дій, а тому також не висловлює судження. І питальне, і спонукальне речення, по-перше, не стверджують і не заперечують чого-небудь, по-друге, вони не можуть розглядатися як істинні або помилкові.

Справа в тому, що зміст правових актів органів державної влади дуже часто побудований у формі спонукального речення, яке судженням не є. Спонукальне речення – це речення, яке містить у собі спонукання (прохання, наказ, побажання) здійснити будь-яку дію, і основною ознакою яких є особлива наказова інтонація. Наприклад, Указ Президента України від 31 грудня 2010 року № 1297/2010 складається всього з одного спонукального речення: „Призначити Волова Антона Костянтиновича заступником голови Національного агентства з питань підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу та реалізації інфраструктурних проектів” [9].

Якщо взяти, наприклад, Указ Президента України від 24 грудня 2010 року № 1199/2010, то зауважимо, що сам указ складається із спонукальних речень (затвердити Типове положення про міністерство України і Типове положення про центральні органи виконавчої влади; забезпечити і вжити невідкладних заходів Кабінету Міністрів України щодо реалізації Указу Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085 і ін.), тоді як Типові положення, затверджені Президентом, складаються з розповідних речень [5]. Цей момент дуже важливий для розуміння „рішення” як розумово-вольового акту і, відповідно, його відмінності від „актів-дій” і „актів-документів”.

По-перше, зміст прийнятого рішення не обов'язково об'єктивується і реалізується у формі актів управління, тим більше у вигляді письмових юридичних актів. Конкретне рішення може бути реалізовано як шляхом видання актів управління, так і за допомогою інших форм діяльності (укладання адміністративних договорів, складання звітів, реєстрація фактів, складання протоколів тощо).

По-друге, зміст одного рішення може бути втілений у кількох актах-діях і актах-документах. Наприклад, рішення, спрямоване на оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади було втілено за період з грудня 2010 року по травень 2011 року як мінімум у трьох указах Президента України (від 09.12.2010 № 1085/2010, від 24.12.2010 № 1199/2010, від 06.04.2011 № 370/201) і чотирьох положеннях Кабінету Міністрів України (від 17.01.2011 № 20, від 27.04.2011 № 452, від 25.05.2011 № 563, від 15.06.2011 № 635).

По-третє, в одному акті-дії або акті-документі може міститися декілька рішень. Наприклад, постанова по справі про адміністративне правопорушення може містити в собі не тільки відомості про вирішення питання щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності, а й відомості про вирішення питання щодо відшкодування заподіяної майнової шкоди (ст.40 КУАП), а також відомості про вирішення питання щодо подальшої долі вилучених у правопорушника речей і документів (ст.265 КУАП) та інші рішення.

Отже, викладене дозволяє стверджувати, що:

- в юридичній науці поняття „рішення” можна розглядати як судження, але при цьому слід чітко відрізнити „рішення” від „актів-дій” і „актів-документів”;
- за своєю суттю процесуальне рішення – це розумово-вольовий акт суб'єкта адміністративно-юрисдикційної діяльності, що містить у собі ідею про вибір доцільного курсу дій з питань притягнення особи до адміністративної відповідальності в конкретній практичній ситуації, що склалася в рамках провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- у рамках провадження в справах про адміністративні правопорушення процесуальне рішення об'єктивується або в процесуальних актах-діях (наприклад, доставлення

порушника у відділ міліції), або в процесуальних актах-документах (наприклад, винесення постанови по справі).

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев И.Д. Диалектика процесса познания: автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра филос. наук: спец. «Теория познания и философская методология» / И.Д. Андреев. – М.: Изд-во АН СССР, 1962. – 39 с.
2. Афанасьев В.Г. Управление и решения / В.Г. Афанасьев // Коммунист. – 1974. – № 17. – С. 38-48.
3. Бабаев В.К. Норма права как истинное суждение / В.К. Бабаев // Правоведение. – 1976. – № 2. – С. 30-37.
4. Васильев А.С. Управленческие решения в производственных организациях (правовой аспект): монография / А.С. Васильев. – Киев-Одесса: Вища школа, 1986. – 198 с.
5. Деякі питання організації роботи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 24 грудня 2010 року № 1199/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>. – Назва з екрану.
6. Зеленецкий В.С. Теория и практика обоснования решений в уголовном процессе Украины: монография / В.С. Зеленецкий, Н.В. Глинская. – Харьков: Страйд, 2006. – 328 с.
7. Ларичев О.И. Наука и искусство принятия решений / О.И. Ларичев. – М.: Просвещение, 1979. – 200 с.
8. Питер Ф. Друкер Эффективный управляющий / Питер Ф. Друкер [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.management.com.ua/bp/bp020.html>. – Назва з екрану.
9. Про призначення А. Волова заступником Голови Національного агентства з питань підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу та реалізації інфраструктурних проєктів: Указ Президента України від 31 грудня 2010 року № 1297/2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>. – Назва з екрану.
10. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів. / [ред.-упоряд. В.В. Дубічинський]. – Х.: ВД „ШКОЛА”, 2006. – 1008 с.
11. Шейндлин Б.В. Сущность советского права / Б.В. Шейндлин. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1959. – 212 с.

УДК 351.777: 502

СИСТЕМА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Сироватка С.С., здобувач

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті висвітлюються особливості правосуб'єктності органів державного контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні.

Ключові слова: орган, державний орган, контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Сироватка С.С. СИСТЕМА ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ В СФЕРЕ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ ЕСТЕСТВЕННОЙ СРЕДЫ / Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Украина

В статье освещаются особенности правосубъектности органов государственного контроля в сфере охраны окружающей естественной среды в Украине.